

A FOGALMAZÁS MŰVÉSZETE

1392. november 25.

Itt kezdődik a fogalmazásnak és a dalok, balladák, virelai-k és rondók költésének művészete; és szó lesz arról, hogy régen az itt alább kifejtett .vii. szabad művészetet senki sem sajátíthatta el, aki ne lett volna nemes.

A .vii. szabad művészet és tudomány által irányítottatik a földi világ. Azért nevezik szabad művészeteknek, mert régen csak a szabadok, tehát a nemes emberek fiai, nemes ágból származók sajátíthatták el bármelyiküket is. E művészetek tudniillik a következők: Grammatika, Logika, Retorika, Geometria, Aritmetika, Muzsika és Asztronómia. A világ harmadik korszakától kezdve találkozhatunk e művészetekkel, de megvoltak már Ábrahám idejében is, és Zoroaszterében, aki Baktriában és Perzsiában uralkodott.

A .vii. szabad művészet között első és fő tudomány a Grammatika. Ezzel érjük el, és ez alapján ismer-

jük meg az összes többi művészetet is, mégpedig az A,B,C betűin keresztül, melyet a gyermekek először tanulnak meg. Ha a betűket már megtanultuk és tudjuk, eljuthatunk az egész tudományhoz, a legkisebb betűtől a legmagasabbig.

Ezután következik a Logika: a homályos külsőbe burkolt, ravasz és bonyolult dolgok kibogozásának tudománya, mely arra való, hogy meg tudjuk különböztetni és jobban meg tudjuk ismerni a dolgok igazságát a hamis és az igaz között, és általa finomabbak leszünk beszédünkben és ügyesebbek a többi embernél.

A Retorika az egyenes beszéd tudománya. Négy alapvető dologra lehet visszavezetni e művészetet; mindegyiknek saját neve van: mert minden jó szónoknak okosan, röviden, valósen és bátran kell beszélnie és kifejeznie, amit mondani akar.

A Geometriáról

A Geometria a mérés tudománya:

Hogyan kell arányosan kifaragni a köveket és szálfákat, hogyan kell pontosan kerek és szögletes tornyokat csinálni;

hogyan kell megtervezni és felépíteni a várakat, azok termeit, a lakóházakat, a harangtornyokat és más ke-
rek, háromszögletű vagy négyszögletű építményeket, méghoz-

zá egyenetlenségek nélkül, a legtökéletesebb formára fejlesztve azokat;

hogyan kell szerkeszteni hordókat és más különböző úrtartalmu tartályokat, figyelembe véve mind szélességüket, mind hosszúságukat, vagy akár vesszőkötésekkel körbeerősített dézsát és más olyan edényt, melyeknek kifolyócsöve van;

hogyan kell tengeri hajókat és gályákat építeni.

Mindez a kovácsok, ácsok és kőművesek dolga, akiknek mindent jól kell érteniük ahhoz, hogy jó mesteremberek legyenek: már mielőtt munkához látnának, elméjükben kész képet kell alkotniuk egy vár, egy ház, egy nagy tartály és a legapróbb részletek egész formájáról, építési módjáról, ki kell szabniuk minden egyes kőnek és egyebeknek alakját, méretét.

Az Aritmetikáról

Az Aritmetika a számvetésnek, valamint az algoritmus számaival és egyéb közönséges számokkal való számolásnak a tudománya:

tudománya a földek, erdők és más hasonlókhelyzetekben való mérésének, azért, hogy megismerjük a dolgok magasságát fel az ég felé, az állóvizek és folyók szélességét és a föld gödreinek és üregeinek mélységét;

tudománya az órák, az időközök, a percek és a pil-

lanatok számolásának, hogy így megtudjuk a napok és éjszákák, a hetek, hónapok és évek kezdetét. Ennek ismeretében eljutunk a nagy ezredévig, s e számból kiindulva ki tudjuk számítani az idő forgását, és meg tudjuk ismerni a Nap, Hold és az állatöv járását;

tudománya a súlyok használatának és a különböző pénzek kezelésének, legyen az akár arany, ezüst, drachma, féldrachma, igaz- avagy hamispénz.

Számolással - ha összeadjuk és szorozzuk a számokat - eljuthatunk a legkisebb összegtől a legnagyobbig és legmagasabbig. Például az ácszatok nagysága, azaz a tetők oldalainak, mégpedig egyetlen oldalnak méretei alapján meg tudhatjuk, hány ezer szög, lécs és cserép kell egyetlen tetőhöz. Ehhez hasonlóan más dolgokat is kiszámíthatunk. Ezt a mesterséget pedig különösen a pénzverőknek és pénzváltóknak kell ismerniök, de jól jön ez a tudomány a csillagászoknak is, ha érteni akarnak a saját tudományukhoz.

Az Asztronómiáról

Az Asztronómia a csillagok, valamint a hét bolygó és fő planéta ismeretének tudománya. Ezek pedig: Mars, Mercurius, Venus, Saturnus, Jupiter, Nap és Hold.

Tudománya ezek hatásának és állásának, különböző jelekben való minőségük és együttállásuk illetve szembenállásuk szerint, melyből, születésük alapján következtethe-

tünk az emberek természetes hajlamaira;

a földek és gyümölcsösök termékenységre vagy meddőségre;

a hideg és meleg időjárásra;

az emberek és állatok egészségére és betegségére.

Tudománya annak, ahogy ismerjük a Nap és a Hold naptárát, az éveket, a szökőévek megtalálásának módját, összeköttetésüket a hold változásaival, azért, hogy tudjuk, mikor kell érvágást alkalmazni, orvosságot szedni;

és más hasonló dolgokat is tudjunk, melyek a csillagoktól függenek.

A Zenéről

A Zene a .vii. művészet közül az utolsó, akárcsak az orvostudomány; mert amig az értelmes lények elméjétől és buzgalmától a fönt leirt többi művészet fárasztó és unalmas munkát kíván, addig a zene a maga tudományának édességével és a hangok melódiájával kedves és tetszetős dalokat kinál[.].

És tudnivaló, hogy kétféle zene van: a mesterséges és a természetes zene.

Amiről eddig beszéltünk, az a mesterséges. Mégpedig azért mondjuk művészetében mesterségesnek, mert us, ré, my, fa, sol, illetve la nevű .vi. hangjának, a hangjegyek, kulcsok, és vonalak alakjának segítségével a világ legdúrvább

emberét is meg lehet tanítani rá. Meg tudjuk tanítani énekelni, harmonizálva vagy két szólamra is, kvintelni, tercelni, tenort vagy diszkantot énekelni, vagy legalábbis - feltéve, hogy nincs megfelelő hangja énekelni vagy harmonizálni - tudhatja és megismerheti a konsonanciákat és disszonanciákat és ennek a tudománynak egész művészetét, mellyel - az imént említett hangjegyek segítségével - tudhat összhangot szerkeszteni, és mindenféle hangokat hozhat ki az acélból, vasból, fából és fémből, ha azok megfelelően egybe vannak szerkesztve ónnal, ólommal, tafotával és rézzel. Ugy, ahogy az megjelenik a különböző toronyórákba tett harangok hangjaiban. Ezek a harangok a kalapácsok ütésére a mondott .vi. hangjegy szerint összhangzó hangokat adnak, szekvenciákat és a Szent Egyház más énekeit játszva el[...].

A másik a természetes zene; és azért ez a neve, mert senki sem tanulhatja azt meg pusztán buzgalmából, ha csak természeténél fogva nem hajlik rá. Ez a zene pedig a szájból jön, mert ez a mértékbe szedett beszéd; néha lai, máskor ballada, megint más esetben egyszerű vagy pedig dupla rondó; vagy balladás dal, melyet azért neveznek így, mivel a balladák refrénje mindig a strófák végén ismétlődik, a három dupla-soros balladás dalok refrénje pedig ezzel szemben a strófák elején. Ez utóbbit manapság némelyek virelai-nek nevezik [...].

Erről a természetes zenéről - mivel az ember ezt természeténél fogva teszi, és semmilyen, bármily bölcs mes-

ter sem taníthatja meg rá, ha csak magától, természetes in-
dulatából el nem sajátítja - én főként azoknak a számára, akiknek a természete hajlik vagy hajlani fog erre a termé-
szetes zenére, kívánom tárgyalni a következőket, oktatva
és tanítva egy kevés szabályt avégett, hogy fel tudják is-
merni a lai-k szerkezetét és strófáit, a balladák módját,
a dalokat és a rondókat többféle és különböző módokban;

hogy mely betűk magánhangzók, melyek a likvidák
és a mássalhangzók; ha mértékbe szedjük, két egymást köve-
tő magánhangzó miként eszi meg egy szótag felét;

hogy mely rímek az összecsendők, melyek leoni-
nusok és melyek homonimák; hogy hányféleképpen lehet bal-
ladát írni, hány verssorból, és azok hogy kapcsolódnak
össze.

A mondottakba való bevezetésképp elsőlül a magán-
hangzók megállapításával kezdem, ahogy itt majd következík.

Tudnivaló, hogy öt fő magánhangzónk van: a, e, i,
o és u. És azért mondjuk ezeket magánhangzóknak, mert nél-
külük, vagy anélkül, hogy közülük legalább az egyik ne le-
gyen jelen, nem tudnánk sem hangot, sem betűszótagot, sem
kiejthető, kimondható szót képezni, amelynek valódi jelen-
tése lenne.

Item a likvidák a következők: b, c, d, f, g, k,
l, m, n, p, q, r, s, t, x, v, z. És a h valójában nem be-
tű, hanem csupán hangos kilégzés a nevek módja szerint,
mint például azokban a szavakban, mint hannequin^{1/} vagy

1/ A szó jelentése és etimológiája nem világos.

hannote^{2/}, melyeknek az említett h nélkül, ha annequin-t és annote-ot mondanánk, nem volna teljes a hangzásuk, és a mondott likvidák közül egyesek mássalhangzók, mások félmagánhangzók, ismét mások némák, s ez utóbbiak alig vagy egyáltalán nem hallatszanak.

És a hat félmagánhangzó a következő: s, l, m, n, r, és x. És azért nevezik őket így, mert magánhangzóval kezdődnek és önmagukkal fejeződnek be.

Item a kilenc néma betű, amelyek szótagvégeken nem hallatszanak, esetleg alig, .ix.-en vannak. Ezek tudnivalóan a b, c, d, f, g, k, p, q, t, amelyek a többi betűhöz képest alig hallatszanak.

A z és az x kettős mássalhangzó, olyan esetben, mint például dixit^{3/}, Gaza^{4/}.

És vannak olyan likvidák, mint l, m, n, r, melyek rövid szótagot képeznek, például a következő szavakban: Ysabel, Marion, Jehan, Robert és eureux^{5/}.

És e szabály alapján röviden megismerhettük, az A, B, C betűiből melyik magánhangzó, félmagánhangzó, likvida, hangzó és néma, amelyekkel minden latin és francia beszédet leírhatunk és kimondhatunk.

/Fordította: Szalai G. Erzsébet/

2/ "hanneton" - 'cserebogár'

3/ Korabeli kiejtése: dikszit.

4/ Korabeli kiejtése: gadza.

5/ "heureux" - 'boldog'.